

Jacek Boba

WDRAŻANIE SYSTEMU EMAS W PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

W artykule przedstawiono tak zwane dobre praktyki związane z wdrażaniem systemów zarządzania środowiskowego zarówno sformalizowanych (ISO 14001, EMAS), jak i niesformalizowanych (eko-profit, eco-mapping itp.) w państwach Unii Europejskiej oraz Norwegii. Zaprezentowano także podstawowe wymagania związane z wdrażaniem systemu EMAS w organizacji, dane liczbowe dotyczące rozwoju systemu w Unii Europejskiej oraz akty prawne wprowadzające system EMAS w Polsce.

Implementation of EMAS in the European Union countries

Abstract

In the paper, examples of so called „good practice”, connected with implementation of environmental management systems, both formal (ISO 14001, EMAS) and less formal (eko-profit, eco-mapping etc.) in the European Union countries and Norway are presented. The main requirements connected with implementation of EMAS in an organisation, statistical data concerning EMAS development in the European Union and legislation introducing EMAS in Poland are also included.

WPROWADZENIE

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej obowiązuje Rozporządzenie (WE) Nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 roku, dopuszczające dobrowolny udział organizacji we wspólnotowym systemie ek zarządzenia i audytu (EMAS) [1]. W rozporządzeniu zostały określone wymagania, jakim powinien odpowiadać system zarządzania środowiskowego organizacji, aby mogła być zarejestrowana przez jednostkę kompetentną. EMAS jest zbudowany podobnie jak system zarządzania środowiskowego (SZŚ), którego wymagania opisano w obowiązującej aktualnie normie ISO 14001 [2]. Posiada jednak pewne istotne elementy, których nie uwzględniono we wspomnianej normie.

Wdrażanie systemu EMAS jest intensywnie promowane w Unii Europejskiej przez Dyрекję Generalną ds. Przedsiębiorstw oraz Dyрекję Generalną ds. Środowiska Komisji Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Dowodem znaczenia, jakie Unia Europejska przywiązuje do wdrażania systemów zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach, było ustanowienie projektu (tzw. Best Project) „Systemy zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach” („Environmental management systems in small and medium – sized enterprises”) [3], realizowanego w latach 2002–2003 przez ekspertów z państw członkowskich, Norwegii oraz krajów kandydujących wówczas do Unii.

1. HISTORIA SYSTEMU EKOZARZĄDZANIA I AUDYTU (EMAS)

Pierwsze koncepcje systemów zarządzania środowiskowego powstały w latach osiemdziesiątych XX wieku i od tego czasu są ciągle rozwijane. Zasadniczym wspólnym celem funkcjonowania systemów zarządzania środowiskowego jest osiągnięcie ciągłego zmniejszania niekorzystnego wpływu działalności człowieka na środowisko. Można do tego doprowadzić poprzez zintegrowanie zarządzania środowiskowego z ogólnym systemem zarządzania organizacją. Aktualnie najbardziej rozpowszechnione sformalizowane systemy zarządzania środowiskowego, to system opisany w normie ISO 14001 oraz system ekozarządzania i audytu (EMAS).

Pierwsze międzynarodowe normy ISO serii 14000 ustanowiono w 1996 roku. W tym samym czasie, w krajach Unii Europejskiej, powstała koncepcja rejestrowania przedsiębiorstw i instytucji, które dobrowolnie prowadzą działania prośrodowiskowe według ustalonych, jednolitych reguł. Tak powstał zarys systemu ekozarządzania i audytu – EMAS. Obowiązuje on w państwach Unii Europejskiej od 1995 roku. Początkowo system EMAS był konkurencyjny w stosunku do systemu zarządzania środowiskowego, którego wymagania określono w obowiązującej wówczas wersji normy ISO 14001 [4]. Po długotrwałych dyskusjach i uzgodnieniach zintegrowano obydwie akty normatywne przez włączenie wymagań systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 do rozporządzenia EMAS.

Zasady organizacji i funkcjonowania systemu ekozarządzania i audytu (EMAS) zostały określone po raz pierwszy w rozporządzeniu Rady (EWG) 1836/93 z dnia 23 czerwca 1993 roku w sprawie dobrowolnego uczestnictwa przedsiębiorstw przemysłowych we wspólnotowym systemie ekozarządzania i audytu [5]. Jego zasadniczym celem było zachęcanie do prowadzenia działalności przemysłowej w taki sposób, aby zapewnić systematyczne ograniczanie negatywnego oddziaływania na środowisko. Narzędziem miał być ujednoczony system samooceny i samokontroli przedsiębiorstw w zakresie ich wpływu na środowisko. Ważne też było zapewnienie społeczeństwu dostępu do wiarygodnej informacji na ten temat. Początkowo założenia EMAS wdrażano tylko w przedsiębiorstwach przemysłowych, traktując podobne działania w innych sektorach, takich jak: administracja publiczna, szkolnictwo, czy ochrona zdrowia, jako działania eksperymentalne.

W kolejnych latach Unia Europejska podjęła wiele decyzji ustalających podstawy funkcjonowania systemów zarządzania środowiskowego. W latach 1999–2001 nastąpiła rewizja założeń organizacyjnych i formalnoprawnych EMAS. Opracowany został i przyjęty nowy akt prawny – Rozporządzenie nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady. Jest to tzw. EMAS II, jeden z ważniejszych unijnych aktów prawnych, odnoszących się do sfery ochrony środowiska. Po dokonanej w 2001 roku rewizji wyników wdrożenia pierwszego Rozporządzenia w sprawie EMAS postanowiono, że w systemie tym mogą uczestniczyć wszystkie organizacje, nie tylko przedsiębiorstwa przemysłowe, ale także wszelkiego typu instytucje użyteczności publicznej, szkoły, stowarzyszenia itp. Ogólna dostępność ma spowodować zwiększenie efektów działań prośrodowiskowych, a tym samym zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko przemysłu, rolnictwa oraz gospodarki komunalnej.

2. WDRAŻANIE SYSTEMU EMAS W ORGANIZACJI

W Rozporządzeniu nr 761/2001 zostały określone precyzyjnie warunki, jakie musi spełnić organizacja, aby uzyskać rejestrację w odpowiednim krajowym systemie EMAS [6]. Najważniejsze z nich to:

- spełnianie w sposób ciągły wymogów prawa ochrony środowiska,
- wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego opisanego w Załączniku I do Rozporządzenia EMAS,
- przeprowadzanie audytów¹ środowiskowych,
- przedstawianie deklaracji środowiskowych, zatwierdzanych przez weryfikatora środowiskowego, w odstępach czasu określonych w Rozporządzeniu.

Wdrożenie systemu ek zarządzania i audytu EMAS w organizacji wiąże się z przedstawionymi poniżej działaniami:

- przeprowadzenie przeglądu środowiskowego – zgodnie z Załącznikiem VII do Rozporządzenia EMAS,
- wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego, zgodnego z wymaganiami Załącznika I (część A) do Rozporządzenia EMAS (wg rozdziału 4 normy EN ISO 14001),
- przeprowadzenie audytu środowiskowego,
- opracowanie deklaracji środowiskowej,
- weryfikacja,
- rejestracja,
- opublikowanie deklaracji środowiskowej.

Jak wynika z przedstawionej powyżej specyfikacji, wdrożenie i zarejestrowanie organizacji w systemie EMAS wymaga większych nakładów sił i środków niż w przypadku wdrożenia i certyfikacji systemu zarządzania środowiskowego na zgodność z wymaganiami normy ISO 14001.

3. SYTUACJA SYSTEMU EMAS W PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ

3.1. Dane statystyczne

W niniejszym rozdziale zestawiono podstawowe dane liczbowe dotyczące systemu EMAS w państwach Unii Europejskiej i Norwegii². Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat zainteresowanie wdrażaniem i rejestracją systemu zarządzania środowiskowego, określonego w Rozporządzeniu EMAS, było bardzo zróżnicowane w poszczególnych państwach Unii Europejskiej. Zmiany w liczbie organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat przedsta-

¹ Terminy: audyt i audytor są stosowane w polskim tłumaczeniu Rozporządzenia EMAS, natomiast terminy: audit i auditor są stosowane w normie PN-EN ISO 14001.

² Strona internetowa EMAS Helpdesk: http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/articles_en.htm

wiono w tablicy 1. Całkowitą liczbę organizacji zarejestrowanych aktualnie w systemie EMAS, przedstawiono w tablicy 2 (stan na dzień 25 maja 2007 r.).

Tablica 1. Liczba organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS w latach 1997–2007

Lp.	Rok	Liczba rejestracji
1	1997	1269
2	1998	2140
3	1999	2775
4	2000	3417
5	2001	3912
6	2002	3797
7	2003	3110
8	2004	3067
9	2005	3195
10	2006	3532

Tablica 2. Liczba organizacji zarejestrowanych w wybranych krajach Unii Europejskiej

Lp.	Kraj	Liczba rejestracji
1	Niemcy	1486
2	Hiszpania	728
3	Włochy	627
4	Austria	263
5	Dania	112
6	Szwecja	84
7	Wielka Brytania	64
8	Portugalia	56
9	Grecja	51
10	Finlandia	42

Z tablicy 2 wynika, że państwem, w którym liczba zarejestrowanych organizacji jest największa są Niemcy. 1486 zarejestrowanych w Niemczech w systemie EMAS organizacji stanowi około 40% wszystkich zarejestrowanych w tym systemie. Kolejne miejsca w rankingu organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS zajmują: Hiszpania (728 organizacji), Włochy (627 organizacji), Austria (263 organizacje), Dania (112 organizacji) i Szwecja (84 organizacje).

Liczba obiektów (ang. *sites*) zarejestrowanych w poszczególnych państwach jest nawet ponad dwukrotnie większa od liczby zarejestrowanych organizacji, czego przykładem jest Dania z 278 zarejestrowanymi obiektami i 112 zarejestrowanymi organizacjami. Szczególny przypadek w tym względzie stanowi Belgia, gdzie liczba zarejestrowanych obiektów (332) jest niemal dziewięciokrotnie większa od liczby zarejestrowanych organizacji (38).

Jednak dane prezentujące całkowitą liczbę zarejestrowanych w systemie organizacji i/lub obiektów nie oddają w pełni zaangażowania każdego z krajów Unii Europejskiej w promocję systemu ekzarządzania i audytu EMAS. Całkowita liczba zarejestrowanych organizacji i/lub obiektów nie odzwierciedla również stopnia świadomości ekologicznej najwyższego kierownictwa organizacji prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych państwach Unii.

Zastosowanie wskaźników do oceny stopnia sukcesu systemu EMAS w poszczególnych państwach Unii Europejskiej wydaje się być jak najbardziej uzasadnione. Wskaźnik może reprezentować liczbę zarejestrowanych w systemie EMAS organizacji i/lub obiektów w odniesieniu do liczby ludności danego kraju lub na przykład liczby zarejestrowanych w tym kraju podmiotów gospodarczych. W niniejszym artykule, jako poziom odniesienia, przyjęto liczbę ludności kraju. Tablica 3 zawiera liczbę organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS w przeliczeniu na milion mieszkańców, co w pewnym stopniu oddaje rzeczywistą popularność systemu w danym kraju (stan na dzień 25 maja 2007 r.).

Tablica 3. Liczba organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS w przeliczeniu na milion mieszkańców danego kraju

Lp.	Kraj	Liczba rejestracji/milion mieszkańców
1	Austria	32,34
2	Dania	20,76
3	Niemcy	18,05
4	Hiszpania	17,71
5	Włochy	10,82
6	Szwecja	9,44
7	Finlandia	8,10
8	Norwegia	5,98
9	Portugalia	5,59
10	Grecja	4,82

Czołówka zobiektywizowanej w ten sposób listy rankingowej w odniesieniu do zarejestrowanych organizacji przedstawia się następująco: Austria, Dania, Niemcy, Hiszpania i Włochy. Jeżeli jako kryterium uszeregowania przyjmujemy liczbę zarejestrowanych w systemie EMAS obiektów, lista liderów wygląda następująco: Austria, Dania, Belgia, Niemcy i Hiszpania.

Liczba rejestracji w systemie EMAS w państwach, które wstąpiły do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku jest również mocno zróżnicowana. W niektórych krajach (Cypr, Litwa, Łotwa) do 25 maja 2007 roku nie zarejestrowano w systemie EMAS żadnej organizacji. W większości przyjętych do Unii w 2004 roku krajów (Estonia, Malta, Polska, Słowenia, Węgry, Republika Słowacka) jest zarejestrowanych kilka organizacji. Krajem, który przoduje wśród państw przyjętych do „nowej Unii” w liczbie zarejestrowanych organizacji, jest Republika Czeska, gdzie w systemie EMAS zarejestrowano dotychczas 28 organizacji (30 obiektów).

Oczywiście, mniejsza liczba organizacji i obiektów zarejestrowanych w systemie EMAS w państwach, które wstąpiły do Unii Europejskiej w 2004 roku nie wynika bezpośrednio z niższej świadomości ekologicznej kierownictwa organizacji, prowadzących działalność gospodarczą w tych krajach, lecz przede wszystkim z braku rozwiązań instytucjonalno-organizacyjnych służących promocji, wdrażaniu i rejestracji organizacji w systemie EMAS przed przystąpieniem tych państw do Unii.

W państwach, które przystąpiły do Unii Europejskiej w styczniu 2007 roku (Rumunia, Bułgaria) nie zarejestrowano dotychczas – z podobnych powodów – żadnej organizacji.

3.2. Promocja systemu EMAS

Artykuł 11 rozporządzenia unijnego nr 761/2001 (EMAS) nakłada na władze państwowe obowiązek promowania systemu ekozarządzania i audytu, zwłaszcza w małych i średnich przedsiębiorstwach.

W krajach Unii Europejskiej opracowano i sprawdzono wiele modeli służących do efektywnego wdrażania systemu EMAS, między innymi w jednym sektorze działalności gospodarczej, w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na tym samym obszarze geograficznym lub funkcjonujących w sieci powiązanych wzajemnie organizacji.

Tak zwane dobre praktyki dotyczące wdrażania sformalizowanych systemów zarządzania środowiskowego zebrano w trakcie realizacji projektu „Systemy zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach” [3].

„Dobrymi praktykami” mogą być następujące przykłady struktur organizacyjnych sprzyjających wdrażaniu systemów zarządzania środowiskowego, bądź specyficzne programy realizowane w państwach Unii Europejskiej:

- Struktura organizacyjna EMAS – Niemcy,
- Struktura organizacyjna EMAS – Dania,
- Struktura organizacyjna ISO 14000 – Holandia,
- Agenda 21 i system zarządzania środowiskowego – Finlandia,
- Środowiskowy Grant na Rozwój Biznesu – Szwecja,
- Projekty sektorowe ADEGE – Francja,
- Model Hackefors – Szwecja,
- Etapowe wdrażanie SZŚ: projekt Acorn i norma BS 8555 – Wielka Brytania,
- Eco-profit Vienna – Austria,
- Eco-mapping – Belgia,
- Integracja systemów zarządzania – Szwecja.

Podane przykłady zostały wybrane spośród 24 „dobrych praktyk” opracowanych w ramach realizacji projektu.

4. „DOBRE PRAKTYKI” PRZY WDRAŻANIU SYSTEMU ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO W UNII EUROPEJSKIEJ

Przedstawione w tym punkcie „dobre praktyki” zaczerpnięto z raportu końcowego projektu „Systemy zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach” [3], w którego realizacji uczestniczył autor niniejszego artykułu.

4.1. Struktura organizacyjna EMAS – Niemcy

W niemieckich strukturach organizacyjnych administrowania EMAS ważną rolę odgrywają organizacje biznesowe, co do pewnego stopnia wyjaśnia dobre stosunki panujące między nimi a EMAS. Obecny układ organizacyjny został uzgodniony w 1995 roku, po sporze między Federalnym Ministerstwem Ochrony Środowiska i organizacjami pozarządowymi (NGO) ochrony środowiska z jednej strony a Federalnym Ministerstwem Handlu i Przemysłu (BMWI) oraz organizacjami biznesowymi z drugiej.

Wypracowany kompromis doprowadził do powstania następujących instytucji:

- Niemieckie Stowarzyszenie Akredytacji Ochrony Środowiska (DAU): odpowiedzialne za akredytację i nadzór instytucji weryfikujących.
- Komisja Środowiskowych Instytucji Weryfikujących (UGA). Zadaniem tej instytucji jest wspieranie i kontrola DAU w celu zapewnienia odpowiedniej jakości systemu akredytacji i nadzoru EMAS. Składa się ona z 25 członków reprezentujących wszystkie strony zainteresowane, włącznie z organizacjami biznesowymi i organizacjami pozarządowymi ochrony środowiska.
- Rejestracja w systemie EMAS jest przypisana Izbie Handlu i Przemysłu oraz Izbie Rzemiosła.

Układ taki nie tylko rozproszył obawy firm, że ich uczestnictwo w EMAS doprowadzi do dodatkowych kontroli ze strony władz ustawodawczych, lecz również wykazał, że organizacje biznesowe są wyraźnie zainteresowane powodzeniem systemu i będą uczestniczyły aktywnie w jego promocji. Rejestracja uczestników EMAS przez izby oferuje rozmaite korzyści. Po pierwsze, wszystkie izby mają regularny kontakt ze spółkami w obszarze ich działania i „mówią ich językiem”. Po drugie, izby rozumieją, że są dostawcami usługi i szukają skutecznych rozwiązań w administrowaniu rejestracją EMAS, unikając tym samym nadmiernego obciążenia spółek sprawami administracyjnymi. Po trzecie, izby działają jako moderatorzy, jeśli pojawiają się problemy między przedsiębiorstwem a audytorem lub władzami środowiskowymi.

Włączenie Izb Handlu i Rzemiosła w ramy organizacyjne EMAS oznacza, że promują one system w obszarze swego działania, np. poprzez prezentację w swoich czasopismach firm, które uzyskały rejestrację. Izby dostarczają również informacji na temat EMAS i przepisów prawnych z zakresu ochrony środowiska.

4.2. Struktura organizacyjna EMAS – Dania

Stworzenie struktur instytucjonalnych w Danii, których celem było wspomaganie wdrażania EMAS, pokazuje, jaką wagę rząd tego kraju przywiązuje do ochrony środowiska. Było to widoczne szczególnie w latach 1994–2000. Struktury organizacyjne EMAS w Danii rozwinęły się w ramach partnerstwa rządu i przemysłu oraz dzięki zaangażowaniu interesariuszy w nadzorowanie i szerzenie informacji o systemach zarządzania środowiskowego w społeczności biznesowej.

W rozwój systemu EMAS były bardzo zaangażowane dwa kluczowe departamenty rządu duńskiego: Duńska Agencja Ochrony Środowiska i Duńska Agencja Handlu

i Przemysłu. Agencje te wspólnie opracowały i wdrożyły wiele inicjatyw środowiskowych, w tym programy promujące EMAS w małych i średnich przedsiębiorstwach. Oprócz tego DANAK, centralny organ państwowy w zakresie akredytacji, odegrał w tym procesie znaczącą rolę, rejestrując duńskie spółki w systemie EMAS.

Znaczne zaangażowanie interesariuszy wykorzystano jako zachętę dla MŚP do włączenia się w proces wdrażania SZŚ poprzez podniesienie świadomości, udzielenie pomocy i doradztwa dla sieci.

Jednym z kluczowych czynników decydujących o powodzeniu systemu EMAS w Danii jest jego szczególna orientacja na MŚP, jako że to właśnie one stanowią jeden z najważniejszych sektorów gospodarki duńskiej, z liczebnym udziałem (ponad połowa wszystkich firm) i znacznym już stopniem wdrożenia SZŚ w większych firmach. MŚP stały się kluczowymi interesariuszami w procesie promowania EMAS, jako zaangażowane w struktury decyzyjne wraz z rządem i organizacjami normalizacyjnymi.

Oprócz tego stosunkowo duże powodzenie tego sposobu wdrażania SZŚ można przypisać duńskiej „kulturze biznesu”, w której sprawy związane z ochroną środowiska były i są w dalszym ciągu kluczową siłą napędową wydajności. Taki model postrzegany jest jako mający wystarczający potencjał, aby być powielanym w tych krajach, gdzie poziom zrozumienia i świadomości środowiskowej w społeczności biznesowej jest stosunkowo wysoki i gdzie sieci wspomagające biznes są szczególnie rozwinięte.

4.3. Struktura organizacyjna ISO 14000 – Holandia

Przykład Holandii pokazuje, jak ważną rolę odgrywa państwo w stosowaniu „silnej” procedury certyfikacji ISO 14001, a tym samym w zwiększaniu wiarygodności systemu. Obecny system został opracowany w odpowiedzi na obawy rządu i przemysłu, że jakość certyfikacji na zgodność z wymaganiami norm jakości ISO serii 9000, stopniowo ulega pogorszeniu, ponieważ organy certyfikacyjne różnie interpretowały wymagania normy dotyczącej jakości. Uznano, że systemów zarządzania środowiskowego nie powinien spotkać podobny los.

Od 1993 roku Stowarzyszenie ds. Koordynacji Certyfikacji SZŚ (SCCM) stało się odpowiedzialne za nadzór nad normą ISO 14001 w Holandii. Jego członkowie to departamenty rządowe (w tym Ministerstwo Budownictwa, Planowania Przestrzennego i Ochrony Środowiska), władze środowiskowe i afiliowane organy certyfikacyjne. SCCM daje pewność, że certyfikowane w MŚP systemy mają taką samą jakość w całym kraju, co z kolei zapewnia ich porównywalność i przejrzystość. SCCM określa „zasady”, jakich muszą przestrzegać organy certyfikacyjne w swojej pracy i zawiera z nimi umowy dotyczące przestrzegania tych zasad. Podstawowe zasady określone w ISO 14001 zostały przez SCCM zaadaptowane i wzmocnione poprzez działanie specjalnej Komisji Ekspertów. SCCM odpowiada również za bazę danych organizacji certyfikowanych zgodnie z wymaganiami normy ISO 14001.

„Siła” systemu przejawia się w różny sposób. Na przykład, Holenderska Rada Akredytacyjna (RvA) nadzoruje organy certyfikacji poprzez losowe uczestnictwo w audytach certyfikacyjnych. Ponadto SCCM zaprasza władze środowiskowe do przedstawiania swoich doświadczeń związanych ze spółkami certyfikowanymi na

zgodność z normą ISO 14001, w zakresie przestrzegania prawa ochrony środowiska, ciągłego doskonalenia itp. Oprócz tego, SCCM pyta certyfikowane spółki o ich stosunki z władzami środowiskowymi i jak w praktyce są wykorzystywane certyfikaty itp. W systemie holenderskim, organy certyfikacyjne są zobowiązane do przekazywania SCCM informacji na temat wymiaru czasu poświęconego certyfikacji poszczególnych firm na zgodność z ISO 14001, a wszelkie rozbieżności są na bieżąco badane.

Informacja zwrotna z certyfikowanych firm, z których 70% zatrudnia mniej niż 250 pracowników, jest pozytywna. Doceniają one „siłę” systemu i rygorystyczne monitorowanie, zapewniające wysoki poziom zgodności z prawem oraz ciągłe doskonalenie. Poprawia to stosunki między firmami a władzami środowiskowymi oraz zmniejsza konieczność zastrzania przepisów, wpływa też na obniżenie kosztów. Wprawdzie takie podejście nie jest ukierunkowanie na MŚP, lecz SCCM zapewnia, że ich potrzeby są uwzględniane, dzięki obecności co najmniej jednego członka Komisji Ekspertów o dużym doświadczeniu w pracy z MŚP.

Taki model można powielić w każdym miejscu Europy, choć kluczowymi przyczynami jego powodzenia jest relatywnie niewielka powierzchnia Holandii oraz partnerskie podejście interesariuszy.

4.4. Agenda 21 i system zarządzania środowiskowego – Finlandia

Spośród 450 gmin w Finlandii, około 300 opracowało strategię wynikającą z Agendy 21 [7]. Około 30% spośród nich (90) postawiło sobie za cel wdrożenie sformalizowanego lub niesformalizowanego systemu zarządzania środowiskowego. Można powiedzieć, że takie podejście zaprezentowały duże gminy, miasta i miasteczka. Motywacja do opracowania strategii wynika z lepszego zrozumienia, że jeśli mają być spełnione cele środowiskowe Agendy 21, takie jak np. redukcja emisji CO₂ i minimalizacja ilości odpadów, należy zaangażować w program większą liczbę organizacji.

Współpraca oparta na zasadzie partnerstwa organizacji publicznych i prywatnych oferuje władzom lokalnym możliwość zaangażowania większej liczby interesariuszy, co pozwala na osiągnięcie strategicznych celów w zakresie ekorozwoju. Społeczność biznesowa, jako grupa wpływająca na zachowanie regionu w zakresie ochrony środowiska, jest uważana za ważnego partnera. Wprowadzenie SZŚ przez przedsiębiorstwa jest postrzegane jako mechanizm wspomagający poprawę zarówno jego wydajności, jak i stanu środowiska regionu.

Miasto Mikkeli – usytuowane w Etelä-savo znanym jako ekoregion – postawiło sobie za cel, aby 80% przedsiębiorstw, zatrudniających ponad 20 osób, wdrożyło SZŚ (sformalizowany lub niesformalizowany) do 2005 roku. Przekłada się to na około 140 przedsiębiorstw, głównie MŚP. Zarząd miasta wspomagał projekty skierowane na promocję SZŚ i stwierdził, że mniejsze firmy wymagają uproszczonego SZŚ.

Wspólny projekt, realizowany przez dział konsultantów Fińskiej Federacji Gmin, obejmujący 30 gmin, stowarzyszeń biznesowych i 215 przedsiębiorstw, zorientowany głównie na gospodarkę odpadami i opracowanie polityki środowiskowej dla firm

– w oparciu o model prezentowany w normie ISO 14001 – pokazał pozytywny wpływ partnerstwa publiczno-prywatnego na efektywność wdrażania SZŚ.

W wyniku współpracy zmniejszyły się uprzedzenia między partnerami, zwiększyła się otwartość, rozszerzono kompetencje MŚP i okazało się, że nie mają one problemu z dostępem do ekspertów ochrony środowiska wśród lokalnych władz.

4.5. Środowiskowy Grant na Rozwój Biznesu – Szwecja

W Szwecji MŚP stanowią znaczącą większość przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę ten fakt, program znany jako Środowiskowy Grant na Rozwój Biznesu (MAF), miał na celu dostarczenie wsparcia finansowego sieci MŚP, podejmujących działania w obszarze ochrony środowiska. Program, administrowany przez NUTEK (Agencja Rozwoju Biznesu) od 2001 roku, dążył do wzmocnienia konkurencyjności MŚP, przez zachęcanie ich do doskonalenia swojej działalności oraz produktów z punktu widzenia ekorozwoju. Program koncentrował się na całej firmie, z udoskonaleniami nie tylko zmniejszającymi negatywny wpływ na środowisko, lecz oferującymi również nowe możliwości biznesowe. Agencja nie współpracowała bezpośrednio z firmami uczestniczącymi w programie, lecz czyniła to za pośrednictwem organizacji regionalnych, które ostatecznie stawały się liderami projektów. Projekty były realizowane w ramach sieci z aktywnie uczestniczącymi w nich MŚP. Program MAF był otwarty dla instytucji lokalnych i regionalnych (np. samorzady), organizacji pozarządowych oraz organizacji handlowych, instytutów badawczych, uniwersytetów lub grup spółek.

Program podzielono na dwa obszary tematyczne. Pierwszy dotyczył opracowania produktów nieszkodliwych dla środowiska, jako sposobu na zwiększenie konkurencyjności. Drugi odnosił się do rozwoju działalności firmy, skoncentrowanego na ciągłym doskonaleniu i miał na celu wykorzystanie potencjału SZŚ, „drzemiącego” w tych firmach, w których możliwości wykazywania ciągłej poprawy malały. Zatem celem programu była stymulacja, mierzenie i przekazywanie ciągłych ulepszeń za pomocą SZŚ firmy, z położeniem nacisku na: organizację, przywództwo, uczestnictwo, komunikację i budowanie kompetencji.

Firmy nie uzyskiwały finansowania bezpośredniego. Zamiast tego, otrzymały one w ramach sieci dostęp do wiedzy, do ekspertów oraz wydarzeń takich, jak np. seminaria podnoszące kwalifikacje. Fundusze przekazywano liderowi projektu – w większości przypadków był to uniwersytet, instytut badań przemysłowych lub organizacja samorządowa.

Proces wyboru przez NUTEK projektu przewidywał, że wnioskodawcy muszą współpracować w sieci minimum trzech spółek, zaspokajając istniejące potrzeby w oparciu o konkretną dziedzinę handlu lub przemysłu i przedstawić dokumentację, która umożliwi udostępnienie wyników większej grupie.

Biorące udział w projekcie MŚP miały zróżnicowany charakter. Odmienna była również wielkość tych firm, lecz znaczna ich część liczyła około 50 pracowników. Wnioskodawcy z reguły mieli już zapisy dotyczące kwestii środowiskowych, doświadczenie w dziedzinie zarządzania jakością i wykazywali zainteresowanie sprawami zarządzania środowiskowego.

4.6. Programy sektorowe ADEGE – Francja

Program ADEGE (Action de Developpement de la Gestion Environnementale – Akcja Rozwoju Zarządzania Środowiskowego) był inicjatywą sektorową podjętą przez władze publiczne i francuski sektor tworzyw sztucznych, obejmujący około 4000 przedsiębiorstw. Program ADEGE został utworzony w 1994 roku przez francuską federację „Plasturgie”. Zawierał on szczegółowe cele środowiskowe i sektorowe, w tym również przygotowanie narzędzi podnoszenia świadomości w zakresie SZŚ dla MŚP.

Celem programu było przygotowanie działań odpowiednich dla sektora tworzyw sztucznych z pewnym naciskiem na MŚP. Program obejmował szkolenia na temat aktualnych przepisów prawnych, nadzorowania kosztów ochrony środowiska, oceny stanu wyjściowego oraz opracowania podstaw systemu zarządzania środowiskowego, zgodnego z wymaganiami normy ISO 14001. W ramach programu ADEGE nie wypracowano wprawdzie szczegółowych narzędzi SZŚ, lecz zintegrowano aspekty środowiskowe, specyficzne dla przemysłu tworzyw sztucznych, z głównymi elementami SZŚ.

Program oferował małym i średnim przedsiębiorstwom szkolenia dotyczące podstaw SZŚ i przepisów prawnych, pomoc na terenie zakładu w zakresie oceny wpływu organizacji na środowisko oraz opracowania i wdrożenia SZŚ. Szkolenia były prowadzone pod kątem potrzeb sektora i przygotowane nawet dla małych przedsiębiorstw, zatrudniających jedynie 8 pracowników.

4.7. Model Hackefors – Szwecja

Model Hackefors stanowi przykład sieciowego podejścia do wdrażania SZŚ w skupiskach MŚP zlokalizowanych na tym samym obszarze geograficznym, w tym samym sektorze przemysłu lub należących do tej samej grupy firm. Model zapoczątkowany został w okręgu przemysłowym Hackefors w Szwecji w 1997 roku i stanowił innowacyjne, zorientowane na MŚP, podejście do wdrożenia SZŚ. Wówczas, we wspomnianym okręgu istniało stowarzyszenie, zaangażowane w pewną liczbę projektów – głównie dotyczących odpadów – którego celem było stworzenie „zielonego” wizerunku okręgu. W obliczu rosnącego zapotrzebowania na informację środowiskową ze strony klientów, członkowie stowarzyszenia zdecydowali o wdrożeniu wspólnego SZŚ.

Model Hackefors składa się z dwóch części:

- elementy budowy SZŚ, które są wspólne dla całej grupy MŚP, takie jak np. szkolenia, spotkania robocze, seminaria, procedury ogólne i audyty, oraz
- elementy budowy SZŚ, które są charakterystyczne dla każdego przedsiębiorstwa np. aspekty środowiskowe, cele i zadania środowiskowe, procedury szczegółowe i przeglądy.

W rozpatrywanym modelu każde przedsiębiorstwo ma swój własny SZŚ, spełnia wymagania normy ISO 14001 oraz posiada własny certyfikat. W tym zakresie procedura certyfikacji jest taka sama, jak w przypadku każdej innej firmy. Jednakże to innowacje w sposobie organizacji wspomagania MŚP i wspólnie prowadzona

dokumentacja stanowią o szczególnym zainteresowaniu ze strony MŚP dla modelu Hackefors.

Pierwszą grupę MŚP, która w 1999 roku z powodzeniem przebyła z powodzeniem ścieżkę wdrażania SZŚ, proponowaną w modelu Hackefors, stanowiło 26 firm. Niezwykle jest to, że większość z nich stanowiły firmy typu „mikro”. Od tego czasu model Hackefors – który jest prowadzony komercyjnie – został powtórzony w 37 różnych grupach i regionach Szwecji. Projekt wygenerował 520 MŚP certyfikowanych na zgodność z wymaganiami normy ISO 14001.

Model Hackefors wzbudził zainteresowanie i był oceniany przez niezależne organizacje w celu określenia, jakie rzeczywiste korzyści daje on firmom uczestniczącym oraz jego skuteczności. Oszczędność kosztów energii, paliwa, ograniczenia zużycia materiałów oraz lepsze stosunki biznesowe, wydają się być najbardziej namacalnymi korzyściami.

4.8. Fazowe wdrażanie SZŚ: projekt Acorn i norma BS 8555 – Wielka Brytania

Niewielkie zainteresowanie systemami zarządzania środowiskowego ze strony brytyjskich MŚP spowodowało konieczność określenia barier, na jakie trafia ten sektor we wdrażaniu SZŚ. Okazało się, że wewnętrzne bariery dla wdrożenia SZŚ, takie jak brak zasobów ludzkich, problemy praktyczne z wdrożeniem i fakt, że wdrażanie SZŚ w MŚP jest zazwyczaj procesem możliwym do przerwania i często przerywanym, były ważniejsze niż bariery zewnętrzne. Należy zatem skupić się na przełamaniu barier wewnętrznych, jeśli w doskonalenie środowiskowe mają być zaangażowane mniejsze przedsiębiorstwa. Wyzwanie takie podjęto w projekcie Acorn. W ramach tego projektu opracowano model fazowego wdrożenia SZŚ z silnym naciskiem na ocenę efektów działalności środowiskowej, zgodnie z wytycznymi normy ISO 14031 [8]. Podejście to usuwało tradycyjne bariery wewnętrzne przez:

- opracowanie wdrożenia SZŚ w „możliwych do ugryzienia” kawałkach;
- prowadzenie modułowych auditów zewnętrznych, pozwalających na zademonstrowanie przez firmę osiągniętych postępów,
- promowanie zarządzania w oparciu o działania, które zwiększają wartość firmy.

Jedną z charakterystycznych cech modelu było podkreślanie uznania dla MŚP za osiągnięte wyniki, w trakcie auditów dotyczących kolejnych faz wdrażania systemu. Model był zgodny z wymaganiami normy ISO 14001 i rozporządzenia EMAS. Po piątej fazie wdrożenia SZŚ firma mogła uzyskać certyfikat ISO 14001, natomiast faza szóstą doprowadzała do rejestracji w systemie EMAS.

Model Acorn stanowił podstawę do opracowania normy brytyjskiej BS 8555 „SZŚ – przewodnik po fazowym wdrożeniu SZŚ wraz z zastosowaniem oceny efektów działalności środowiskowej” i został wycofany po zatwierdzeniu wspomnianej normy w 2003 roku.

W projekcie Acorn wzięły udział:

- 42 przedsiębiorstwa „szybkiej ścieżki”, czyli takie, które opracowały pełny SZŚ w fazie piątej (35 z tych przedsiębiorstw uzyskało w 2003 roku certyfikat ISO 14001),
- 15 – nie „tak szybkich” firm, czyli takich, które osiągnęły fazę trzecią modelu i opracowały program zarządzania środowiskowego,
- oraz ponad 140 MŚP, które w 2003 roku były w trakcie procesu – w fazie drugiej lub poniżej.

Opracowanie systemu certyfikacji związanego z projektem Acorn pozostaje problemem nadal nierozwiązanym. Najczęściej podnoszona jest kwestia kompetencji auditorów oraz sugestie, że typowe jednostki certyfikujące system zarządzania na zgodność z wymaganiami normy ISO 14001 nie są odpowiednio przeszkolone i zaznajomione ze specyfiką MŚP i wykazują tendencję do posiadania mniejszej ilości dokumentacji niż duże firmy.

4.9. Eco-profit Vienna – Austria

Eco-profit jest inicjatywą szkoleniową i konsultingową, której cel stanowi udzielenie pomocy przedsiębiorstwom przy przeprowadzaniu wstępnego przeglądu środowiskowego i przygotowaniu pierwszych programów środowiskowych.

Eco-profit był jednym z sześciu modułów w większym programie środowiskowym dla biznesu, zwanym „Eco-business Plan Vienna”, na lata 2002–2005, prowadzonym przez radę miejską Wiednia pod przewodnictwem wielostronnego komitetu interesariuszy. Eco-profit Vienna dążył do ekonomicznego wzmocnienia firm, wykorzystujących przyjazne dla środowiska technologie, poprawiające stan środowiska w Wiedniu oraz dostarczał fundusze do ich wdrożenia.

Eco-profit Vienna składał się z:

- jednodniowego „sprawdzenia” w celu stwierdzenia, czy firma będzie uczestniczyła w Eco-profit, czy też nie,
- serii ośmiu warsztatów dla przedstawicieli różnych firm,
- czterodniowego indywidualnego konsultingu na rzecz firmy.

Po zakończeniu tych etapów przez firmę i przygotowaniu programu środowiskowego, zadowolającego komisję Eco-profit, otrzymuje ona etykietę Eco-profit Vienna. Cały proces zajmuje około 10 miesięcy. Eco-profit obejmuje główne elementy wstępnego przeglądu środowiskowego i przygotowanie pierwszego programu środowiskowego. Można to zatem uznać za pierwszą fazę wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego. Pośród pięciu innych modułów Eco-business Plan Vienna znajduje się jeden moduł EMAS i jeden moduł ISO 14001. Firmy posiadające etykietę Eco-profit mogą kontynuować uczestnictwo w jednym z wyżej wymienionych modułów.

Po pierwszym przyznaniu etykiety Eco-profit, firmy otrzymują zaproszenie do dostarczenia danych oraz nowego programu środowiskowego na następny rok. Jeśli to uczynią, uzyskają po raz kolejny etykietę Eco-profit.

Firmom pomaga się również w stworzeniu wewnętrznych „Zielonych grup” w celu zapewnienia, że po pierwszym roku uczestnictwa, w pracę zostanie zaangażowanych więcej pracowników, a współpraca sieciowa z innymi firmami zostanie ułatwiona.

MŚP są określone jako grupa docelowa, a Eco-profit Vienna jest najbardziej odpowiedni dla firm posiadających ponad 20 pracowników. W Eco-profit Vienna w latach 2000–2002 uczestniczyły 82 firmy. Firmy te były bardzo zróżnicowane pod względem wielkości i branży, poczynając od wielkich zakładów chemicznych, a kończąc na małych producentach żywności. Średnia liczba pracowników wynosiła 120.

Informacja zwrotna od użytkowników Eco-profit była pozytywna. Firmy wyraziły duże zadowolenie z pracy konsultantów. Wśród firm dobrze sprawdziła się współpraca sieciowa. Eco-profit Vienna nie mógłby funkcjonować bez zarządzania projektem oraz bez komunikowania się między firmami, koordynowanego przez wydziały środowiskowe miasta Wiedeń. Projekt nie mógłby także funkcjonować bez pewnego wsparcia finansowego.

4.10. Eco-mapping – Belgia

Eco-mapping jest kreatywnym i prostym narzędziem wspomagającym małe firmy we wdrażaniu zarządzania środowiskowego oraz w podążaniu w kierunku EMAS i ISO 14001. Zostało ono opracowane w Belgii w 1996 roku, w odpowiedzi na zapotrzebowanie agencji środowiskowej (IBGE) i jednostki zajmującej się ekspansją gospodarczą (SDRB), które zamierzały skupić się na małych firmach z obszarów miejskich w celu poprawy efektów ich działalności środowiskowej.

W programie pilotażowym, którego celem było wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, doradcy techniczni odwiedzali firmy reprezentujące różne sektory, identyfikując szczegółowe problemy związane z rozbieżnościami między niesformalizowaną strukturą organizacyjną małych przedsiębiorstw a sztywnymi procedurami SZŚ.

W tym kontekście Eco-mapping został przygotowany jako łatwy, kreatywny wizualnie proces „skanowania” ważnych dla środowiska tematów i praktyk bezpośrednio „na miejscu” w firmie. Narzędzie to wymaga obserwacji, osądu, komunikacji i niewielkiej dokumentacji. Pomaga ustalać cele i monitorować postępy w efektach działalności środowiskowej, jak również w szkoleniu i wzroście świadomości pracodawcy, kierowników i pracowników.

Eco-mapping koncentruje się na doskonaleniu efektów działalności środowiskowej i wprowadzaniu podstawowej zasady plan-do-check-act (PDCA), charakterystycznej dla systemu zarządzania środowiskowego. Proces wdrażania zmusza MŚP do definiowania działań korygujących, ograniczenia celów i związanych z nimi metod postępowania, co prowadzi do łatwych do weryfikacji i policzalnych wyników. Eco-mapping ewoluuje w kierunku wspierania wdrażania EMAS i może być wykorzystywany jako pierwszy krok do osiągnięcia tego celu.

Narzędziem Eco-mappingu, jest program komputerowy typu „shareware”, przeznaczony do bezpłatnej dystrybucji przez INEM (Międzynarodowa Sieć Zarządzania Środowiskowego) oraz w ramach EMAS Toolkit.

4.11. Integracja systemów zarządzania – Szwecja

Prezentowany przykład pokazuje, że możliwa jest integracja systemów zarządzania w MŚP. W 2001 roku Szwedzkie Stowarzyszenie Przemysłowe (SINF environment & quality) ustanowiło projekt pilotażowy obejmujący piętnaście MŚP, którego celem było wdrożenie innowacyjnego podejścia do zintegrowanego zarządzania środowiskowego, jakością oraz bezpieczeństwem i higieną pracy. Inicjatywa stworzenia takiego podejścia pojawiła się wśród firm domagających się szerszej informacji środowiskowej od sieci swoich dostawców oraz wśród członków stowarzyszenia, dostrzegających biurokrację spowodowaną oddzielnym wprowadzaniem trzech systemów zarządzania.

Zintegrowany system zarządzania opiera się na podstawowych wymaganiach i strukturze normy ISO 14001. Dla omawianego przypadku charakterystyczne jest wykorzystanie wspólnych elementów norm międzynarodowych oraz skoncentrowanie się na aspektach środowiskowych, jakościowych oraz BHP, co stanowi podstawę do opracowania systemu zintegrowanego. Celem integracji było stworzenie prostego, niebiurokratycznego systemu, który może być certyfikowany, dając przedsiębiorstwom uczestniczącym w projekcie jeden certyfikat dla trzech systemów zarządzania.

Firma SINF environment & quality szkoliła konsultantów jakości i środowiska w technikach integracji systemów oraz oferowała pomoc konsultacyjną firmom biorącym udział w projekcie pilotażowym.

Szkolenia, literatura na temat podejścia do certyfikatu dla trzech systemów, instrukcja z listami kontrolnymi i pakietem oprogramowania, stanowią produkty dodatkowe dostarczane jako pomoc przy wdrażaniu systemu zintegrowanego. MŚP mogły wybrać integrację trzech systemów lub tylko dwóch.

MŚP potrzebuje zazwyczaj od 10 do 12 miesięcy na wdrożenie systemu zintegrowanego; niektórym firmom udaje się to w ciągu 6 miesięcy, inne potrzebują 18 miesięcy.

Uczestnicy projektu stwierdzili, że najbardziej korzystne jest takie podejście, w którym uwzględnia się aspekty finansowe związane z wdrażaniem, ponieważ umożliwia to wyraźne pokazanie oszczędności, wynikających z integracji trzech systemów.

Liczba uzyskiwanych certyfikatów nie jest jednak tak duża, jak początkowo oczekiwano. Sugerowane przyczyny tej sytuacji to: brak wiedzy na temat potrójnych certyfikatów, brak obiektywnej oceny wartości potrójnych certyfikatów i – co ciekawsze – brak doświadczenia dużych firm w integracji systemów, a co za tym idzie niezdolność do docenienia wysiłków mniejszych firm, które wprowadzają systemy zintegrowane.

Stwierdzono ponadto, że w organach certyfikacyjnych nie ma ekspertów technicznych kompetentnych w zakresie trzech systemów zarządzania. Dlatego też w celu przeprowadzenia auditu certyfikacyjnego konieczna jest obecność co najmniej dwóch auditorów. Oznacza to, że koszty certyfikacji nie są tak niskie, jak oczekiwano i są one nadal znacznym obciążeniem dla wielu MŚP.

5. ROZWÓJ SYSTEMU EMAS W POLSCE

Wprowadzenie rozwiązań prawno-instytucjonalnych, transponujących do polskiego prawa przepisy unijnego Rozporządzenia EMAS, obejmuje:

- Ustawę o systemie ekozarządzania i audytu (EMAS), uchwaloną przez Sejm RP 12 marca 2004 r.
- akty wykonawcze Ministra Środowiska, ustanowione 23 kwietnia 2004 r.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS) została opublikowana w Dzienniku Ustaw nr 70 poz. 631 z 21 kwietnia 2004 r. Związane z ustawą Rozporządzenia Ministra Środowiska z 23 kwietnia 2004 r.:

- w sprawie wzoru wniosku o wpis podmiotu do rejestru weryfikatorów środowiskowych oraz wzorów dokumentów, formy, częstotliwości i terminów przekazywania informacji z rejestru wojewódzkiego do rejestru krajowego,
 - w sprawie zakresu danych, które zawiera rejestr wojewódzki, oraz wzoru wniosku o rejestrację organizacji w rejestrze wojewódzkim,
 - w sprawie współczynników różnicujących wysokość opłaty rejestracyjnej w krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS),
- zostały opublikowane w Dzienniku Ustaw nr 94 z 30 kwietnia 2004 r., odpowiednio poz. 930, 931 i 932.

Ustawa i akty wykonawcze weszły w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej.

W ciągu trzech lat od wprowadzenia unijnego Rozporządzenia 761/2001 do polskiego prawodawstwa, w systemie EMAS w Polsce, zarejestrowano siedem organizacji.

Aktualnie w krajowym rejestrze EMAS, prowadzonym przez Ministra Środowiska figurują:

1. BOT Elektrownia Opole S.A. w Brzeziu k. Opola.
2. Centrum Onkologii im. prof. Franciszka Łukaszczyka w Bydgoszczy.
3. Spółka Handlowo-Usługowa KAZ K.A.Z. Dawiccy Sp. Jawna w Skarszewach.
4. Fabryka Kotłów RAFAKO S.A. w Raciborzu.
5. Przedsiębiorstwo Budowy Dróg i Mostów Spółka z o.o. w Mińsku Mazowieckim.
6. Bombardier Transportation Polska Spółka z o.o. we Wrocławiu.
7. WFOŚiGW w Katowicach.

W tym samym okresie Polskie Centrum Akredytacji udzieliło akredytacji 10 weryfikatorom środowiskowym, w tym 6 instytucjonalnym i 4 indywidualnym. Liczba akredytowanych przez PCA weryfikatorów środowiskowych stawia nasz kraj na równi z takimi państwami, jak: Wielka Brytania, Hiszpania i Austria.

PODSUMOWANIE

- Rozporządzenie unijne nr 761/2001 (EMAS) nakłada na władze państwowe wszystkich szczebli obowiązek promowania systemu ekzarządzania i audytu (EMAS), zwłaszcza w małych i średnich przedsiębiorstwach.
- Zainteresowanie wdrażaniem i rejestracją systemu zarządzania środowiskowego, którego wymagania określono w Rozporządzeniu jest bardzo zróżnicowane w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej.
- W krajach Unii Europejskiej opracowano i sprawdzono wiele modeli służących do efektywnego wdrażania systemu EMAS, między innymi w jednym sektorze działalności gospodarczej, w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na tym samym obszarze geograficznym lub funkcjonujących w sieci powiązanych ze sobą organizacji.
- W Polsce stworzono już wprawdzie podstawy prawno-instytucjonalne, umożliwiające funkcjonowanie systemu EMAS, lecz wiedza o wymaganiach systemu wśród większości polskich przedsiębiorców jest znikoma. Konieczne jest podejmowanie przez organy administracji publicznej dalszych, intensywnych działań na rzecz promowania systemu ekzarządzania i audytu (EMAS) w Polsce.
- Po upływie trzech lat od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej nadal trudno jest przewidzieć, jakie będzie zainteresowanie polskich organizacji wdrażaniem unijnego systemu ekzarządzania i audytu.
- Główny Instytut Górnictwa jest odpowiednio przygotowany do wdrażania systemu zarządzania środowiskowego zgodnego z wymaganiami normy PN-EN ISO 14001 oraz Rozporządzenia EMAS w różnego rodzaju organizacjach. Kompetencje w tej dziedzinie potwierdzają: wdrożony w GIG i certyfikowany zintegrowany system zarządzania, referencje dotyczące wdrożonych przez Instytut systemów zarządzania (jakość, środowisko, BHP), zespół auditorów środowiskowych oraz kilkudziesięcioosobowa grupa ekspertów w dziedzinie inżynierii i ochrony środowiska, zatrudnionych w Instytucie.

Literatura

1. Rozporządzenie (WE) Nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 roku, dopuszczające dobrowolny udział organizacji we wspólnotowym systemie ekzarządzania i audytu (EMAS) (Regulation No 761/2001 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2001 allowing voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme).
2. PN-EN ISO 14001:2005 Systemy zarządzania środowiskowego. Wymagania i wytyczne stosowania.
3. Best project on “Environmental management systems in small and medium – sized enterprises” („Systemy zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach”). Final report. European Commission, DG Enterprise, Brussels, 2003.
4. PN-EN ISO 14001:1998 Systemy zarządzania środowiskowego. Specyfikacja i wytyczne stosowania.

5. Rozporządzenie Rady (EWG) 1836/93 z dnia 23 czerwca 1993 roku w sprawie dobrowolnego uczestnictwa przedsiębiorstw przemysłowych we wspólnotowym Systemie Eko-Zarządzania i Auditów (EMAS).
6. Jaźwińska D. (2002): EMAS – Eko-Zarządzanie i Auditowanie. Materiały seminarium. Warszawa, Ministerstwo Środowiska.
7. Agenda 21 – dokument końcowy konferencji ONZ „Środowisko i rozwój”, Rio de Janeiro, 1992.
8. PN-EN ISO 14031:2002 Zarządzanie środowiskowe – Ocena efektów działalności środowiskowej – Wytyczne.

Recenzent: mgr Wiesława Parysiewicz